

рії чи поза митною територією держави; встановлюють коло прав та обов'язків учасників правовідносин, які при цьому виникають; обсяг і зміст митних процедур, що здійснюють митні органи [14, с. 6].

Висновки. З огляду на вищезазначене, слід погодитися з думкою правознавців, які вважають, що адміністративно-правовий режим – це не тільки доцільний, а й необхідний комплексний засіб правового регулювання, оскільки певні відносини в адміністративній сфері потребують особливого цільового призначення, особливої процесуальної регламентації, особливо правового статусу суб'єктів правовідносин, особливої механізми реалізації їх правосуб'єктності й комплексу заходів захисту їхніх прав та особливих ресурсів.

Отже, з огляду на наведене, на нашу думку, адміністративно-правовий режим можна визначити як форму правового регулювання суспільних відносин, яка базується на поєднанні комплексу юридичних, організаційних і технічних процедур та адміністративно-правових засобів і яка визначає міру можливої та належної поведінки суб'єктів, надає особливої спрямованості суспільним відносинам у сфері публічної влади.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Настюк В. Я. Адміністративно-правові режими в Україні: монографія / В. Я. Настюк, В. В. Белевцева; Академія правових наук України; Інститут вивчення проблем злочинності; Служба безпеки України; Інститут дослідження проблем держ. безпеки. – Х.: Право, 2009. – 128 с.
2. Есмейн А. Общие основания конституционного права / А. Есмейн. – СПб., 1898. – 422 с.
3. Дюги Леон. Конституционное право. Общая теория государства. – Репр. воспр. изд. 1908 г. /

4. Аквинский Фома. Сумма теологии / Фома Аквинский; пер. с лат. С. И. Еремеев, А. А. Юдин // Философская мысль. – 2010. – 431 с. Ч. 1–2, вопр. 90–114. – 431 с.
5. Братель О. Г. Надзвичайні ситуації в історичному аспекті / О. Г. Братель // Вісник ун-ту внутр. справ. – № 10. – 2000. – С. 72–76.
6. Грязнов А. В. Концепция и конституционные основы института чрезвычайного положения / А. В. Грязнов // Государство и право. – 2010. – № 6. – С. 33–43.
7. Тищик Б. Й. Суспільно-політичний лад і право України у складі Литовської держави та Речі Посполитої: навчальний посібник для студ. юрид. фак. / Б. Й. Тищик, О. А. Вівчаренко; Львівський держ. ун-т ім. І. Франка; Прикарпатський ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 1996. – 36 с.
8. Історія держави і права України: підручник. У 2-х т. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. – Т. 1. [кол. авторів: В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький та ін.]. – К.: Ін-Юре, 2003. – 656 с.
9. Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти: У 2 т.; Академія правових наук України; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого / В. Д. Гончаренко (ред.), В. Д. Гончаренко (уклад.). – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2000. Т. 1: З найдавніших часів до початку XX ст. – К.: Ін Юре, 2000. – 471 с.
10. Морозова Л. А. Конституционное регулирование в СССР. – М., 1985. – 288 с.
11. Бахрах Д. Н. Административное право: учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. 021100 «Юриспруденция». – 3-е изд., пересмотр. и доп. / Д. Н. Бахрах, Б. В. Росинский, Ю. Н. Стариков. – М.: Норма, 2007. – 816 с.
12. Розанов И. С. Административно-правовые режимы по законодательству Российской Федерации, их назначение и структура / И. С. Розанов // Государство и право. – 1996. – № 9. – С. 84–91.
13. Басов А. В. Адміністративно-правовий режим надзвичайного стану: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / А. В. Басов. – Х., 2007. – 21 с.
14. Бережна К. В. Митно-правовий режим транзиту в Україні: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07 / К. В. Бережна. – К., 2003. – 21 с.

УДК 342.951:351.82

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Ракул О.В., к. ю. н., здобувач
кафедри адміністративного права та процесу
Національна академія внутрішніх справ

Стаття присвячена аналізу досвіду економічно-розвинутих країн світу щодо адміністративно-правового регулювання фіскальної політики та визначенню їх основних особливостей.

Ключові слова: *фіскальна політика, фіскальна політика держави, податки, податкові преференції, бюджет, бюджетна політика, інвестиції*

Статья посвящена анализу опыта экономически развитых стран административно-правового регулирования фискальной политики и определению их основных особенностей.

Ключевые слова: *фискальная политика, фискальная политика государства, налоги, налоговые преференции, бюджет, бюджетная политика, инвестиции*

Rakul O.V. FOREIGN EXPERIENCE OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF FISCAL POLICY

This article analyzes the experience of the developed countries the administrative and legal regulation of fiscal policy and the definition of their main features.

Key words: *fiscal policy, taxes, tax preferences, budget, budgetary policy, investment*

Формування та реалізація фіскальної політики у кожній державі світу завжди були і є одним з основних засобів регулювання соціально-економічної сфери. У різні історичні періоди змінюються цілі та завдання фіскального регулювання, проте функції податкової системи (фіскальна та регулююча) та її значення залишаються незмінними. І бюджетні, і податкові важелі використовуються як у країнах із централізовано-керуваною економікою, так і в країнах з ринковою економікою. Саме завдяки майстерному виваженому втручанням в економічні, господарські процеси країни з різними моделями керування досягають економічного зростання, розвитку та прогресу. Види податків, рівень податкових ставок, частка податкових вилучень, механізми адміністрування податків, структура видатків, бюджетні інвестиції, трансферти тощо як інструменти фіскального регулювання використовуються в кожній країні своєрідно.

Особливостям формування фіскальної політики держави у своїх працях приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, Т. Єфименко, Т. Богдан, С. Буряк, О. Василенко, Т. Вовк, П. Гарасим, Т. Єфименко, Ю. Іванов, І. Івашук, В. Копилов, А. Крисоватий, В. Кулешир, А. Соколовська, О. Тимченко, І. Цаб, К. Швабій та інші. Водночас питання іноземного досвіду формування фіскальної політики висвітлені недостатньо.

Метою статті є узагальнення іноземного досвіду та визначення особливостей формування фіскальної політики провідних країн світу.

Кілька десятиліть поспіль Велика Британія, Італія, Німеччина, Канада та США визначають світову економічну політику і, що важливо, незважаючи на періодичні світові кризи, одними з перших долають їх наслідки та зберігають лідируючі позиції в глобальному бізнес-середовищі саме завдяки виваженій політиці фіскального регулювання. Державній політиці зазначених країн притаманні спільні риси. Так, характерною ознакою для країн зі стабільною економікою є те, що частина валового внутрішнього продукту, яку держава акумулює за допомогою важелів фіскального регулювання, має стабільну тенденцію до збільшення. Так, наприклад, за останні 40 років у Швеції ця частка зросла на 25 пунктів, в Японії – на 15, у Франції – на 10,1, в Канаді – на 10,9 [1]. Крім того, спільним є те, що теоретичною основою сучасного фіскального регулювання в розвинених країнах є неоконсерватизм, в основі якого лежить важливість здійснення безпосереднього впливу на виробництво шляхом цілеспрямованого і широкомасштабного зниження податків. Фіскальне регулювання у такому випадку забезпечує стимулювання до збереження та інвестування. Також його важливим елементом є зниження державних витрат, головним чином за рахунок реалізації певних державних програм.

У Великобританії малі та середні підприємства, як правило, підпорядковуються однаковим правилам розрахунку та декларування доходів, як і інші платники податків. Хоча в об'єднаному королівстві і немає єдиного ви-

значення малого підприємства, існують незначні винятки для таких суб'єктів господарювання. У числі таких винятків – спрощені вимоги до звітності. Якщо річний дохід підприємства становить не більше 15 тис. фунтів ст., то воно зобов'язане лише заповнити просту податкову декларацію без деталізації даних про свою діяльність або активи чи зобов'язання [2]. Функції з координації та регулювання розвитку таких підприємств виконує Служба малого бізнесу, що діє в рамках Міністерства торгівлі та промисловості Великої Британії. Вона працює в тісному контакті з іншими міністерствами та відомствами (Міністерством фінансів, Міністерством захисту навколишнього середовища та розвитку регіонів), їх регіональними агенціями, а також із місцевою владою.

Заходи з підтримки малого бізнесу мають як загальний характер (відносяться до всіх малих компаній), так і пріоритетний (націлені на державну підтримку малих компаній в окремих секторах). До загальних заходів можна зарахувати питання податкової та фінансової звітності компаній, отримання консультативної допомоги від державних структур, низку фіскальних преференцій. Малі підприємства звільнені від сплати податку на прибуток з коштів, які спрямовуються на інформаційні та телекомунікаційні технології, а також частини коштів, що виділяються на НДДКР. Крім того, дохід таких підприємств оподатковується за зниженою ставкою у 20%.

Малий бізнес має окремі пільги з ведення податкової звітності, до яких належать відтермінування погашення зобов'язань, система знижок на штрафи при сплаті прострочених позичок, у тому числі звільнення від «автоматичних» штрафів за несвоєчасну сплату ПДВ. Крім того, малі підприємства з оборотом до 0,6 млн ф. ст. виплачують ПДВ раз на рік. Малим фірмам надаються пільги при справлянні місцевого податку на майно, що допомагає частково вирішити проблему ліквідності.

Широко розвинена система грантів за рахунок бюджетного фінансування. Вона має характер технічного сприяння малим підприємствам з метою підтримки найпріоритетніших з точки зору держави проектів. Зокрема, максимальний грант (у розмірі до 45 тис. ф. ст.) мале підприємство може отримати на розробку ТЕО з упровадження новітніх технологій. На вдосконалення виробництва та продукції малі компанії з чисельністю до 10 зайнятих мають право отримати фант у розмірі до 10 тис. ф. ст. [3, с. 94-97].

Італійське законодавство передбачає, що починаючи з 2008 року, бюджет республіки прогнозується терміном на три роки, а сам бюджетний рік починається 1 липня. Конституція Італії (ст. 81 п. 3) встановлює, що «законом про ствердження бюджету не можуть бути запроваджені нові податки або нові витрати». Такий варіант обмеження парламентської бюджетної ініціативи націлений, насамперед, на усунення тяганини при прийнятті закону про бюджет, оскільки депутати позбавляються цього права лише на період обговорення законопроекту – як тільки бюджет буде прийнятий, парламентарі можуть прийняти закон,

який передбачає додаткові витрати і доходи, але вже на основі прийнятого бюджету та з обов'язковим зазначенням джерел їх покриття. Заходи, що вживаються для прискорення прийняття бюджетного закону, не повинні завдавати шкоди якості «парламентської експертизи» основного фінансового документа. Перш ніж законопроект буде поставлений на голосування, він докладно вивчається в бюджетних та інших комітетах і комісіях, які спеціалізуються на питаннях економіки та фінансів.

Основна частина доходів нині зараховується до федерального бюджету, з якого у вигляді трансфертів або дотацій перерозподіляється регіональним бюджетам. Проте останні реформи ведуть до того, що значна частина податкових доходів надходитиме безпосередньо до бюджету регіону. Також місцеві уряди уповноважуються самостійно встановлювати ставки за деякими видами обов'язкових платежів і визначати порядок їх сплати. Регіони, що мають дефіцитний бюджет, отримуватимуть фінансову підтримку зі спеціально створюваного державного фонду. Його формування здійснюватиметься також і за рахунок відрахувань регіонів, які мають профіцитний бюджет [3, с. 145-146].

У 2011 році урядом Італії схвалений антикризовий план, який передбачає скорочення бюджетних витрат. Згідно з розрахунками Кабінету Міністрів, програма дозволить заощадити 47 млрд. євро і ліквідувати дефіцит бюджету. Передбачено, що урізати витрати доведеться як центральним органам державної влади, так і муніципальним. Крім того, уряд запропонував скоротити розміри податкових пільг, які надаються юридичним і фізичним особам.

Економіка Канади дуже постраждала від глобальної кризи: зайнятість зменшилась майже на 420 тис. осіб, рівень безробіття зріс до 8,7 %. Федеральний борг Канади збільшився до 519 млрд. дол., або 34 % від ВВП.

Держава здійснює низку бюджетних заходів, що суттєво впливають на стан економічного розвитку. Підтримка зайнятості, збереження низьких податків, інвестування в проекти національного значення, піар бренду Канади як одного з найкращих місць для інвестицій – такі пріоритети бюджету країни. Їх реалізація передбачає в тому числі:

- надання пільгових кредитів малому бізнесу з метою заохочення додаткового найму робітників;
- сприяння працевлаштуванню осіб похилого віку;
- підтримка сектору виробництва і переробки шляхом прискореної амортизації капітальних витрат протягом двох років при інвестуванні у виробництво та устаткування;
- пролонгація дії тимчасового податкового кредиту у 15 % при розвідці корисних копалин;
- надання майже 100 млн. дол. США протягом двох років на дослідження, розробки і демонстрації екологічно чистих джерел енергії та енергоефективності;
- фінансування в межах \$ 150 млн. дол. будівництва все на них, що об'єднає узбережжя.

Окрім того, передбачені окремі фіскаль-

ні преференції для фізичних осіб. Наприклад, податковий кредит на розвиток дитини [3, с. 165-166].

Варто згадати, що Німеччина – батьківщина першої у світі наукової школи управління державними фінансами та фіскального адміністрування. Спеціального відомства на кшталт Державної фіскальної служби України в Німеччині не існує. Його функції виконують федеральне і земельне відомства з фінансів, відповідно, підпорядковані федеральному й земельному міністерствам фінансів. Органом, у компетенцію якого входять питання практичної реалізації фіскальної політики країни, є податкова поліція («штойфа»), що почала функціонувати ще в 1922 році [4].

У ФРН встановлено різні рівні корпоративного прибутку для нерозподіленого прибутку та прибутку, який розподіляється у вигляді дивідендів. На перший погляд може здаватися, що формально має місце подвійне оподаткування: спочатку на рівні компанії, а потім – на рівні акціонерів. Проте на практиці застосовується система заліків: податок на розподілений прибуток є авансовим платежем податку на доходи фізичних осіб [3, с. 165-166]. Важливим є також, і те, що відповідно до чинного законодавства Німеччини про програмування економіки, підприємство або група підприємств, що виявили бажання брати участь у реалізації економічної політики уряду, одержують у галузі оподаткування певні пільги.

Щодо особливостей фіскальної політики в США, то слід зазначити, що відсутні будь-які особливі податкові режими для малих і середніх підприємств. Усі вони зобов'язані вести повний бухгалтерський облік, який використовується при розрахунку прибутку з метою оподаткування. Проте, як і в інших країнах з розвинутою економікою, в законах про прибутковий податок є низка регуляторних норм для малих підприємств, які дають можливість спростити процедуру обліку і звітності, стимулюючи і полегшуючи таким чином інвестиції у сферу малого бізнесу. Компанії, що мають незначні прибутки, сплачують прибутковий податок за нижчими ставками.

У США діє й таке податкове послаблення для власників малих підприємств, як звільнення від податків на доходи від приросту капіталу. Тобто застосовуються податкові пільги з приводу доходів, отриманих фізичними особами від продажу акцій певних «кваліфікованих малих підприємств». Під «кваліфікованим малим підприємством» маються на увазі корпорація із сукупним валовим активом менше 50 млн. дол. США, яка не займається жодним із таких видів діяльності: банківська справа; страхування або інша фінансова діяльність; проектно-конструкторські роботи; юридична сфера; бухгалтерський облік або консультації; видобуток нафти або газу; готельна або ресторанна справа [2].

Крім того, бюджетом США передбачені такі податкові преференції:

- податкові пільги для екологічно чистої енергетики;
- розширення кредиту на наукові дослідження й експерименти та закріплення його на постійній основі;

- податкові стимули для підтримки малого інвестиційного бізнесу;
- розширення податкового кредиту на навчання в коледжі;
- збільшення розміру податкового кредиту при догляді за дітьми й утриманнями [3, с. 260-261].

Основні засади фіскальної політики в країнах Європи опрацьовувались і моделювались багатьма комітетами та консультативними органами. Роботу над нею було розпочато ще у першій половині 1950-х років, але найбільш активно вона формувалася під час впровадження єдиного ринку в 1992 році. Протягом існування ЄС робочими групами в складі офіційних осіб комісії і представників національних податкових відомств вивчалися проблеми, що існували через розмаїття національних податкових систем. У випадку непрямих податків на продажі, податків на оптові продажі, податків на обіг різні системи ПДВ створюють бар'єри для вільного руху товарів. На практиці це створювало податкові кордони, які необхідно було усувати. Одна робоча підгрупа займалася податком на оптові продажі з можливим податком на роздріб. Інша вивчала альтернативу спільного податку на стадії виробництва та/або податок на додану вартість. Третя – можливість одноступеневого й багатоступеневого податків на виробництво і додану вартість. У процесі роботи виникла потреба розробити систему, яка створюватиме фінансову раціональність (досягатиме високих і узгоджених результатів), конкурентну нейтральність (податок не повинен впливати на структуру цін імпорту і експорту), найменшу можливу податкову ставку і найменші можливі витрати на стягнення.

Перша і друга директиви про податок на додану вартість були прийняті у квітні 1967 року. Згодом було запроваджено ще низку директив, присвячених більшості з рекомендацій доповіді Неймарка. У цілому в Європі існує 21 директива з питань податку на додану вартість. При цьому найважливішою вважається шоста директива, прийнята в 1977 році.

Починаючи з 1962 року розпочалися дослідження дії податку на корпорації. Це було пов'язано з непередбачуваністю наслідків впливу різних податкових систем на стан конкурентоспроможності підприємств. У 1970 році розпочалися дослідження податку на корпорацію і прибуткового податку, які очолював професор Ван Ден Темпле. Для оподаткування прибутку компанії професор Темпле рекомендував застосувати спільну систему оподаткування подібно до тієї схеми, яка використовується у Великобританії. Проте ця схема помітно відрізнялася від схем, що застосовували Бельгія, Франція і Німеччина.

Протягом 70-х років європейські держави були занепокоєні економічними проблемами, пов'язаними з економічним спадом та періодом стагнації. На початку 80-х років виник новий політичний консенсус, і комісія видала Білу книгу про завершення побудови внутрішнього ринку. Після численних дискусій Біла книга була прийнята і в результаті виник Єдиний європейський акт, підписаний у 1992 році [2].

Отже, зарубіжний досвід формування фіскальної політики свідчить про активне використання державами різних пільг та преференцій для суб'єктів господарювання, що впроваджують інвестиції та інновації. Найпоширенішими серед них є інвестиційний податковий кредит, податкові знижки та податковий кредит на дослідження і розробки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Налоговая система и налоговое регулирование экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://studopedia.ru/1_114382_tema--nalogovaya-sistema-i-nalogovoe-regulirovanie-ekonomiki.html
2. Пріоритети податкових стимулів: світовий досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.academia.org.ua
3. Фіскальне право країн Великої Вісімки : монографія / Є. С. Хорошаєв; МОНМС України, ДВНЗ «Нац. авіац. ун-т». – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2012. – 342 с.
4. Германия упростила жизнь МСП // Школа професійного бухгалтера. – 2010. – № 10(116). – С. 36.